

Amit nem lehet törvénybe iktatni, azt etikai kódexszel szükséges szabályozni. Az új könyvtári törvény mellett új etikai kódexe is lesz a cseh könyvtárosoknak. Már csak mindkettőt be kell tartani, és alkalmazni a gyakorlati életben.

/BURGETOVÁ, Jarmila: Zamyšlení nad otkázami etiky knihovnické a informační profese. = Národní knihovna, 15. köt. 1. sz. 2004. p. 3–6./

(Prókai Margit)

Etika a könyvtárban

Etika és etikai kódex

Az etika olyan bölcsészettudomány, amely az erkölccsel foglalkozik, az emberi viselkedés normáinak elméleti következményeit és okozati összefüggéseit vizsgálja. Viselkedési lehetőségeket kínál fel, de nem dönt helyettünk. Nem írja elő szabályként a viselkedés erkölcsi normáit, hanem tanulmányozza az erkölcsi hozzáállást, hogy megmutassa bizonyos normák feltételeit és következményeit.

Az *etikai kódex* és a *foglalkozásetika* szakkifejezések az elmúlt időszakban kifejezetten hangsúlyos fogalmak lettek. Alapvető kérdésként merül föl, hogy milyen emberi tevékenységekben szükséges az etikai kódex megfogalmazása, milyen foglalkozásokban nélkülözhetetlen a szerepe? Etikai kódex jellemezheti azokat a hivatásokat, amelyek az emberi élet alapvető tulajdonságait érintik. A közérdek szolgálata az elsődleges szempontja lehet azoknak a hivatásoknak, amelyekben indokolt a foglalkozási kötelezettségek mellett az erkölcsi kötelezettségek kódexét is kidolgozni.

Az etikai kódex jellemzői:

- olyan szabályokat tartalmaz, amelyeket jószántunkból betarthatunk ott, ahol a törvények nem kötnek bennünket;
- olyan dokumentumgyűjtemény, amellyel etikai célok és megvalósításuk szabályait határozhatjuk meg;
- olyan dokumentumgyűjtemény, amelynek feladata az intézmények, szervezetek, társaságok, hivatások és cégek etikai elveinek kialakítása.

Az etikai kódexek mennyisége az emberi tevékenységek legkülönbözőbb területein folyamatosan növekszik. Fontos feltétel, hogy a legáltalánosabb morális elveket mindig betartsuk. A kódexeket mindig azzal a szándékkal dolgozzák ki, hogy azokat a dolgozók elfogadják, tiszteletben tartják, és azok alapján végzik a munkájukat.

A könyvtárosok első közismert etikai kódexe 1903-ban jelent meg az ALA (American Library Association) kiadásában. Az Egyesült Államokban 1992 óta jelenik meg a témával foglalkozó *Journal of Information Ethics* című folyóirat. A szlovén etikai kódex 10 pontban foglalja össze, hogy a könyvtárosnak hogyan kell viselkednie.

Információkeresés

Az információkeresés az emberi társadalom fontos tevékenysége, amely a tudás, a technika és az erkölcs fejlődésével párhuzamosan változik, a kéziratoktól a nyomtatott és elektronikus formák lehetőségein keresztül. Az agyagtábláktól a papíruszon keresztül eljutottunk a papírig, a kolostorokban kézzel írt információtól *Gutenberg* nyomdájáig, a klasszikus könyvig, az elektronikus és digitális könyvtárig, ahol az állományokat digitális formában őrzik. A könyvtár jelentős szerepet tölt be a társadalom fejlődésében küldetésével, amellyel kezdetektől fogva a művelődést, az információ őrzését és közvetítését szolgálja.

Az etika és a könyvtáros-információs hivatások

A könyvtárosi munka lényege, hogy sohasem személytelen és mechanikus, mert minden művelete mögött egy – a dokumentumot vagy a közvetített információt igénylő – valóságos ember található, akire a munka végzése közben folyamatosan figyelni kell. Minden munkafolyamatban kialakul a felhasználó valamilyen szintű individuális megközelítése. Amikor az egyén másoknak próbál segíteni, átvitt értelemben maga is több lesz, szellemileg gazdagszik. Az „én” fogalmának helyére a „másokhoz való” viszony lép.

A könyvtáros-információs szakember mentálhigiénéjét biztosítják azok a visszajelzések, ha a hasz-

nálók örömmel jönnek a könyvtárba, mert ott segítséget kaphatnak, megértő és barátságos környezetre találnak, ahol otthonosan érezhetik magukat.

A könyvtáros hivatásának értéke a tudásában, széles látókörében, türelmében, tehetségében és hivatásszeretében rejlik. A könyvtáros kész a kommunikációra és empátiára, ráhangolódni az olvasó hangulatára, vagy ha a kívánt anyag nincs bent, helyette mást ajánlani. A *könyvtáros-felhasználó* közötti etikai kapcsolat kétirányú, kölcsönösen erősíti egymást. A könyvtárosnak folyamatosan figyelnie kell magára, a konfliktusos helyzetek megoldására, a toleranciára, mások igényeire és azok megoldásaira. A lelkiismeretesség, türelem és konfliktuskerülés elengedhetetlenül szükséges, hiszen az emberek nagyon különbözőek – agresszívok, vagy minden jó szóért hálásak – lehetnek.

Az új információs technológiák megjelenésével a könyvtáros képző-nevelő funkciója középpontba került. A könyvtáros kötelessége, hogy mindenkinek megmagyarázza az elektronikus információs források használatát, biztosítsa az információs forrásokhoz, online adatbázisokhoz való hozzáférést, tiszteletben tartsa a használók magánéletét, és gondoskodik személyes adataik védelméről. A tapintatosság és az igényfelismerés a jó könyvtáros meghatározó tulajdonsága, amellyel közvetlen kapcsolatot teremthet a használóval.

Hogyan kell viselkedni a frusztrált olvasóval?

- Agresszióra nem szabad agresszióval reagálni.
- Nyugodtan meg kell magyarázni a helyzetet.
- Más lehetőségeket kell felajánlani.

Az új információs technológiákkal megváltozott a könyvtári gyakorlatban a szolgáltatások jellege és tartalma is. Ez a tény igényességet vár a könyvtá-

ros-információs hivatástól, folyamatos képzést, és a trendek nem mindig könnyű követését.

Észre kell venni a használói bizonytalanságot és tájékozatlanságot az új könyvtárban, ahol nélkülözhetetlen a segítség és megértés. A könyvtáros személyiségén múlik, hogy feladatát fizetett foglalkozásként vagy életre szóló hivatásként éli meg a használók szolgálatában.

Összegezés

Számítógép-használat, bibliográfiák készítése, idegen nyelvű írástudás és információkeresés – a könyvtáros szakma részei. Nélkülözhetetlen ezeken kívül a jártasság a katalógusok használatában, az online katalógusokban, periodikákban, adatbázisokban való információkeresés, keresőgépek, technikai eszközök használata stb.

Az információs műveltség megszerzése a diákok körében napjainkban a képző intézményekből egyre inkább az információs források közvetítőihez, a könyvtárosokhoz kerül, munkájuk részévé válik. A könyvtár és a könyvtáros már nemcsak könyveket kölcsönöz, hanem segítséget nyújt az információkereséshez, a tanuláshoz, művelődéshez, a kölcsönös találkozáshoz.

A jó könyvtárban a használók elégedettek, ha megtalálják a hozzájuk vezető utat, meghallgatják és megértik őket. Ehhez nagy türelem, és mindkét oldalon kölcsönös megértés szükséges. A könyvtáros munkájának lényege az a tudat, hogy ő van a használóért, és nem a használó érte.

/KORGOVÁ, Ľubica: *Etika v knižnici*. = *Knižnica*, 5. köt. 3. sz. 2004. p. 105–107./

(Prókai Margit)

Az információs etika iránti érdeklődés növekedése

Az ICT-k, azaz az információs és kommunikációs technológiák forradalmi térhódítása következtében a kilencvenes évektől fogva nőttön-nő az információs etika illetékességi köre, illetve az iránta való elméleti és gyakorlati érdeklődés. Ennek számtalan jele van.

Kialakultak az etikai kutatás – jellegéből következően: nemzetközi – szakfolyóiratai, úm.:

- *The Journal of Information Ethics*, 1992-től féléves periodicitással;
- *Ethics and Information Technology*, 1999-től negyedéves periodicitással;
- *Journal of Information, Communication and Ethics in Society*, 2003-tól negyedéves periodicitással.

Nem hiányzanak a kérdéskör monografikus feldolgozásai sem (pl. 1997-ből *Weckert–Adeney*. Com-